

บทที่ 3

บทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวไทย ในการคุ้มครองเด็ก จากการทารุณกรรมโดยบุคคลในครอบครัว

อำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาและพิพากษา หรือมีคำสั่งในคดีต่าง ๆ ดังนี้¹

- ก. คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- ข. คดีอาญาที่ผู้กระทำความผิด มีอายุไม่เกิน 20 ปี บริบูรณ์ และเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลที่พิพากษาคดีอาญา แต่ศาลนั้นได้สั่งให้โอนคดีไปพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว
- ค. คดีครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ง. คดีที่ศาลจะต้องพิพากษาหรือสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

ในปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัว ยังไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตาม (ง) เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ที่จะพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวในการคุ้มครองเด็กจากการทารุณกรรมโดยบุคคลในครอบครัวจึงมีขอบเขตจำกัด กล่าวคือ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจหน้าที่ภายในขอบเขตของการพิจารณาคดีครอบครัว ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

¹พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11

และบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีครอบครัว ในหมวด 10 และหมวด 11 แห่งพรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ในการพิจารณาพิพากษาในคดีการุณกรรมเด็กนั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบันมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กได้ในขอบเขตของการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเท่านั้น ไม่สอดคล้องกับลักษณะแห่งการกระทำการุณกรรมเด็กที่มักจะเป็นทั้งการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ ละเมิดต่อเด็ก และเป็นความผิดทางอาญาด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 มาตรา 1582 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในการคุ้มครองเด็กจากการทารุณกรรมโดยบุคคลในครอบครัว กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจเพียงสั่งเพิกถอนอำนาจปกครองหรือสั่งเพิกถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินเสียบางส่วนหรือทั้งหมดเท่านั้น นอกจากนี้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2534 ก็ได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัว พยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาทเพื่อความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ตลอดกระบวนการพิจารณาของศาลภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดอีกด้วย

กระบวนการพิจารณาพิพากษาและอำนาจศาลในการมีคำสั่งหรือคำพิพากษา

1. การนำคดีมาสู่ศาล

ในการนำคดีมาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น จะเริ่มด้วยบุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือผู้จะต้องใช้สิทธิทางศาล จะเสนอคดีของตนต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาตาม ป.วิ พ. มาตรา 55 และบุคคลผู้อาจใช้สิทธิทางศาลในคดีการุณกรรมเด็กนั้น ป.พ.พ. มาตรา 1562 และมาตรา 1582 ได้กำหนดให้ บิดาหรือมารดา ญาติของเด็ก และพนักงานอัยการ ในกรณีที่พนักงานอัยการได้รับการร้องขอจากเด็กหรือญาติของเด็ก เป็นผู้มั่งสิทธิยื่นฟ้องต่อศาล การที่กฎหมายได้จำกัดตัวบุคคลผู้อาจยื่นฟ้องต่อศาลเช่นนี้ เป็นผลจากอิทธิพลของแนวคิดรากฐานทางสังคมที่ว่า บิดามารดา

หรือญาติ เป็นผู้มีความใกล้ชิดเหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และมีความสามารถที่จะตัดสินใจในเพื่อประโยชน์ที่ดีของเด็ก รัฐจะไม่แทรกแซง เว้นแต่บิดามารดาจะได้ปฏิบัติต่อเด็กจะมีลักษณะเป็นความผิดอาญา หรือได้รับการร้องขอ กรณีจะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ จะมีอำนาจยื่นฟ้องคดีได้ต่อเมื่อได้รับการร้องขอจากเด็กหรือญาติของเด็กเสียก่อน

อนึ่ง ในการนำคดีมาสู่ศาลนี้ บทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. หรือ ป.วิ พ.มิได้กำหนดสภาพบังคับให้ผู้มีสิทธิยื่นฟ้องคดีต่อศาล ต้องยื่นฟ้องเป็นคดีต่อศาลเมื่อมีการโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้น หรือเมื่อมีเหตุที่จะต้องใช้อิทธิทางศาลเกิดขึ้น ดังนั้น ในการร้องขอต่อพนักงานอัยการก็ดี หรือการยื่นฟ้องต่อศาลด้วยตนเองก็ดี จะดำเนินการไปบนพื้นฐานของความสมัครใจของบิดามารดา หรือญาติของเด็กอีกด้วย²

2. กรอบระยะเวลาในการกำหนดวันนั่งพิจารณา

ตาม ป.วิ พ. เมื่อคู่ความได้ยื่นคำฟ้องต่อศาล และศาลได้ตรวจคำฟ้องแล้วเห็นว่า เป็นฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลจะมีคำสั่งรับฟ้องนั้นตามมาตรา 18 วรรคสี่ และศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 70 ให้จำเลยยื่นคำให้การต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องนั้น ซึ่งเมื่อจำเลยยื่นคำให้การ หรือพ้นกำหนดยื่นคำให้การแล้ว และคำให้การนั้นไม่มีฟ้องแย้งอยู่ด้วย ศาลจะกำหนดวันนั่งพิจารณาและส่งสำเนาคำให้การแก่โจทก์ ในกรณีเช่นนี้ จะใช้ระยะเวลาไม่นานนักในการกำหนดวันนั่งพิจารณา แต่ถ้าหากเกิดกรณีที่ไม้อาจส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลย ในลักษณะที่กฎหมายบัญญัติให้ถือว่าจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องโดยชอบด้วยกฎหมายตาม ป.วิ พ. กล่าวคือ ไม้อาจส่งให้แก่คู่ความหรือบุคคลในคำคู่ความตามมาตรา 74 หรือคู่ความไม่ยอมรับสำเนาคำฟ้องนั้น ในกรณีที่ได้ออกนอกสถานที่ระบุไว้ในคำคู่ความหรือนอกศาลตามมาตรา 77 หรือไม้อาจส่งให้แก่ทนายความที่

²พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มาตรา 108 และ มาตรา 115

คู่ความแต่งตั้งให้ว่าคดี หรือบุคคลที่ทนายความได้แต่งตั้งให้กระทำการตามที่ระบุใน มาตรา 64 ตามมาตรา 75 หรือไม่อาจส่งให้แก่บุคคลที่มีอายุเกิน 20 ปี ซึ่งอยู่หรือ ทำงานในบ้านเรือนหรือสำนักงานทำการงานของผู้มีชื่อในคำคู่ความ ตามมาตรา 76 หรือไม่อาจส่งให้โดยการวางหมาย ตามมาตรา 78 ก็ดี กรณีดังกล่าวนี้ เจ้าพนักงาน ผู้ส่งสำเนาคำฟ้อง ต้องขอให้ศาลสั่งให้ส่งโดยวิธีอื่น ตามมาตรา 79 เช่น โดยการ ปิดหมาย เป็นต้น การส่งสำเนาคำฟ้องโดยวิธีปิดหมาย จะเริ่มนับระยะเวลาในการ ยื่นคำให้การต่อเมื่อได้ปิดหมายไปแล้ว 15 วัน ในกรณีเช่นนี้ กำหนดวันนั่งพิจารณา ของศาลจะล่าช้าออกไปอีก 15 วัน

นอกจากนี้ ในกรณีที่มิฟ้องแย้งอยู่ในคำให้การนั้น ศาลจะต้องส่งสำเนา คำให้การให้แก่โจทก์เพื่อให้โจทก์ยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้งนั้น ภายใน 15 วัน นับแต่ วันได้รับสำเนาคำให้การ ซึ่งเมื่อโจทก์ยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้ง หรือพ้นกำหนดยื่นคำ ให้การแก้ฟ้องแย้งแล้ว ศาลจะกำหนดวันนั่งพิจารณาแล้วส่งสำเนาคำให้การแก้ฟ้องแย้ง นั้นแก่จำเลย ในกรณีเช่นนี้ กำหนดวันนั่งพิจารณาของศาลจะยิ่งล่าช้าออกไปอีก

3. พยานหลักฐานและการสืบพยานหลักฐาน

การนั่งพิจารณาของศาลเขาวชนและครอบครัว การสืบพยานหลักฐาน ในคดีทารุณกรรมเด็กโดยบุคคลในครอบครัว จะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มา ศาลและโดยเปิดเผย เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรที่จะให้ดำเนินการพิจารณาโดยไม่เปิดเผย ศาลจะมีคำสั่งห้ามประชาชนมิให้เข้าฟังการพิจารณา หรือห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ตามมาตรา 36 การมีคำสั่งห้าม ของศาลศาลอาจสั่งเอง หรือคู่ความเสนอคำขอต่อศาลตามมาตรา 21(1) ก็ได้

พยานหลักฐานที่จะนำมาสืบในศาลเขาวชนและครอบครัวตาม ป วิ พ. ประกอบด้วยพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายที่อ้างข้อเท็จจริงใด ๆ ขึ้นมา ได้นำมาสืบเพื่อ ยืนยันข้ออ้างของตนตามมาตรา 84 และเนื่องจากการทารุณกรรมเด็กเป็นการกระทำ ที่เกิดขึ้นภายในสถาบันครอบครัว ดังนั้น พยานบุคคล ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้เห็น หรือทราบ เกี่ยวกับเรื่องที่จะให้การเป็นพยานด้วยตนเองโดยตรงตามมาตรา 94(2) จึงมักได้แก่

บิดาหรือมารดาหรือญาติผู้เป็นโจทก์ บิดาหรือมารดาฝ่ายที่ถูกฟ้องเป็นจำเลย และเด็กผู้ถูกทารุณกรรม

ในกรณีที่เด็กถูกอ้างเป็นพยาน สิทธิในการเข้าเป็นพยานของเด็ก จะมีข้อจำกัด กล่าวคือ เด็กนั้นจะต้องเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ ตามมาตรา 94(1) จึงจะรับฟังเป็นพยานในคดี นอกจากนี้ในการเข้าเบิกความของเด็ก เด็กต้องเบิกความหน้าบัลลังก์ศาล และเบิกความต่อหน้าคู่ความซึ่งก็คือ บิดาหรือมารดา ผู้เป็นจำเลยในคดี และในการเบิกความของเด็ก เด็กจะต้องเบิกความตอบการซักถามและถามติงจากฝ่ายโจทก์ และตอบการซักค้านจากฝ่ายจำเลย เช่นเดียวกับพยานบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ ตามมาตรา 117 โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ เนื่องจากบทบัญญัติว่าด้วยการสืบพยานหลักฐานตาม ป.วิ พ. และ พรบ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มิได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการสืบพยานเด็กเอาไว้โดยเฉพาะ

ในกรณีที่บิดาหรือมารดา ผู้ซึ่งเป็นจำเลยในคดีเข้าเบิกความเป็นพยานต่อศาล จำเลยมักจะได้รับความคุ้มครองในการเบิกความมาก กล่าวคือ การทารุณกรรมเด็ก โดยทั่วไปแล้วมักมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับความผิดทางอาญา และในการถามพยาน คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะถามพยานด้วยคำถามที่อาจทำให้พยานหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกต้องรับโทษทางอาญา หรือ ถามคำถามที่จะเป็นการหมิ่นประมาทพยานไม่ได้ เว้นแต่คำถามนั้นจะเป็นข้อสาระสำคัญในอันที่จะชี้ขาดข้อพิพาท ตามมาตรา 118(2) ในกรณีที่ศาลเห็นว่า คำถามนั้นเป็นข้อสาระสำคัญที่จะชี้ขาดข้อพิพาท และอนุญาตให้มีการถามพยานด้วยคำถามเช่นนั้น จำเลยในฐานะพยานก็ยังมีเอกสิทธิในการที่จะไม่กล่าวโทษตัวเอง (self incrimination) ด้วยการไม่ตอบคำถามนั้นได้เช่นกัน ซึ่งการที่พยานใช้เอกสิทธิดังกล่าว ก็มีผลเพียงให้หน้าหนักความน่าเชื่อถือในการเบิกความของพยานลดน้อยลง เท่านั้น

สำหรับพยานหลักฐานที่จะนำมาสืบตาม พรบ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้แก่ รายงานข้อเท็จจริง

และความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ ซึ่งพรบ.ดังกล่าวได้กำหนดไว้ว่า เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้อง ในคดีครอบครัวที่เด็กมีผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสีย ศาลจะต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กนั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบ เพื่อประมวลและจัดทำรายงานข้อเท็จจริงต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทารุณกรรมเด็ก พร้อมด้วยความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจนั้น เมื่อศาลได้รับรายงานและความเห็นดังกล่าว ศาลจะต้องแจ้งรายงานและความเห็นดังกล่าวให้คู่ความทราบ คู่ความฝ่ายที่อาจเสียภัยจากรายงานและความเห็นดังกล่าว มีสิทธิที่จะแถลงคัดค้าน และนำสืบหักล้างได้ นอกจากนี้ ยังได้กำหนดสภาพบังคับให้ศาลจะต้องฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กนั้นอยู่ในเขตอำนาจเสียก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง³

4 อำนาจศาลในการมีคำพิพากษาและคำสั่ง

ในหัวข้อที่จะศึกษาถึงหัวข้อย่อย ดังนี้

ก. อำนาจศาลในการมีคำสั่งก่อนพิพากษา

ศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจที่จะมีคำสั่งก่อนพิพากษาได้รวม 2 ลักษณะ คือ กรณีที่จะต้องมีการคุ้มครองคู่ความเสียก่อน และกรณีที่ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งได้โดยไม่ต้องมีการคุ้มครองคู่ความ

ในกรณีที่ศาลจะมีคำสั่งก่อนพิพากษา โดยต้องมีคำขอจากคู่ความนั้น
 ป.วิ พ. ภาค 4 ลักษณะ 1 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา ได้กำหนดกระบวนการในการมีคำสั่งชั่วคราวก่อนพิพากษาไว้ 2 กรณี คือ ในกรณีปกติและกรณีฉุกเฉิน ในกรณีปกติ จะเริ่มด้วยโจทก์มีคำขอฝ่ายเดียวขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้กระทำซ้ำหรือกระทำต่อไป ซึ่งการทารุณกรรมเด็ก (ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นเหตุฟ้องขอเพิกถอนอำนาจปกครอง) จนกว่าคดีจะถึงที่สุดหรือมีคำสั่งศาลเป็นอย่างอื่นตามมาตรา 254(2) เมื่อศาลได้รับคำขอดังกล่าว ศาลจะส่งสำเนาคำขอให้แก่จำเลย พร้อมกำหนดวันหนึ่ง

³พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 117 และ มาตรา 118

พิจารณาค่าขอนั้น เพื่อให้จำเลยมีโอกาสมาศาลเพื่อเสนอข้อคัดค้านของตนตามมาตรา 256 ในการสืบพยานหลักฐาน จะต้องได้รับความจนเป็นที่พอใจของศาล ว่าจำเลยตั้งใจที่จะกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไป ซึ่งการทารุณกรรมเด็กอันเป็นการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องตามมาตรา 255 วรรคสาม (ก) ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตภายในขอบเขตหรือโดยมีเงื่อนไขอย่างใด ตามแต่ที่ศาลเห็นสมควรตามมาตรา 257 วรรคหนึ่ง คำสั่งของศาลจะมีผลผูกพันจำเลยนับแต่เวลาที่จำเลยได้ทราบคำสั่งศาลโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 258 วรรคหนึ่ง สำหรับกรณีฉุกเฉิน ที่จำเป็นให้ศาลมีคำสั่งโดยด่วน เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็ก จะเริ่มด้วยโจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินตามมาตรา 266 พร้อมคำขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวตามมาตรา 254 วรรคหนึ่ง (2) เมื่อศาลได้รับคำขอดังกล่าวศาลจะพิจารณาค่าขอนั้นเป็นการด่วน และถ้าเป็นที่พอใจจากค่าแถลงของโจทก์หรือพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาสืบหรือที่ศาลเรียกมาสืบว่า คดีนั้นเป็นคดีที่มีเหตุฉุกเฉินและคำขอนั้นมีเหตุสมควร ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้น ภายในขอบเขตและเงื่อนไขใดๆ ตามที่ศาลเห็นจำเป็นก็ได้ตามมาตรา 267 วรรคหนึ่ง คำสั่งอนุญาตของศาลในเหตุฉุกเฉินนี้มีผลใช้บังคับได้ทันทีโดยไม่ต้องสั่งให้จำเลยทราบ เว้นแต่ศาลจะกำหนดให้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งก่อนนิพากษา โดยไม่ต้องมีคำขอจากคู่ความนั้นบทบัญญัติแห่ง พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้อำนาจแก่ศาล ที่จะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กนั้นอยู่ในเขตอำนาจ เป็นผู้กำกับการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก และให้ผู้กำกับปกครองมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่ศาลมอบหมายได้⁴

⁴พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 119 วรรคหนึ่ง

ข. อำนาจศาลในการมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

ในคดีครอบครัว ที่ได้ฟ้องเพราะเหตุการุณกรรมเด็กนั้น ศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจที่จะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีให้เพิกถอนอำนาจปกครองเด็ก ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1582 นอกจากนี้ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนอำนาจปกครองของทั้งบิดาและมารดาหรือสั่งเพิกถอนผู้ปกครองของเด็ก เป็นเหตุให้เด็กนั้นไม่มีทั้งผู้ปกครองและผู้ใช้อำนาจปกครอง ถ้าศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กนั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ได้⁵

5 การกำกับและควบคุมให้เป็นไปตามคำสั่งหรือคำพิพากษา

ก. การกำกับและควบคุมให้เป็นไปตามคำสั่งก่อนพิพากษาได้ใน 2 กรณี กล่าวคือ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยการกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไป ซึ่งการกระทำอันถูกฟ้องร้อง และจำเลยได้ทราบคำสั่งศาลโดยชอบแล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล กระบวนการควบคุมให้เป็นไปตามคำสั่งศาล จะเริ่มด้วยโจทก์ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังจำเลย ซึ่งจงใจไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 259 ประกอบมาตรา 297 วรรคหนึ่ง ศาลจะออกหมายเรียกให้จำเลยมาศาลเพื่อทำการไต่สวน หากจำเลยไม่มาศาลและมีได้แจ้งเหตุอันสมควรในการที่ไม่มาให้ศาลทราบ เมื่อศาลเห็นว่า จำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้วศาลจะออกหมายจับตัวจำเลยมาศาลเพื่อทำการไต่สวนตามมาตรา 298 เมื่อจำเลยมาศาลซึ่งอาจโดยมาด้วยตนเองหรือมาศาลโดยหมายจับ แต่ไม่อาจแสดงเหตุผลในการปฏิบัติตามคำสั่งไม่ได้ และเป็นกรณีที่ไม่มีวิธีบังคับอื่นใดที่โจทก์จะนำมาใช้บังคับได้ ศาลก็มีอำนาจสั่งกักขังจำเลยนั้นทันที หรือตั้งแต่วันใดวันหนึ่งที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ถ้าจำเลยยังคงขัดขืนอยู่จนถึงวันนั้นตามมาตรา 298 วรรคสอง

⁵ พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 120

ส่วนในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กนั้นอยู่ในเขตอำนาจ เป็นผู้กำกับกับการปกครอง การกำกับและควบคุมให้เป็นไปตามคำสั่งก่อนพิพากษา จะกระทำโดยให้ผู้กำกับกับการปกครอง ราชการข้อเท็จจริงและรายงานการปฏิบัติหน้าที่ของผู้กำกับกับการปกครองต่อศาลเป็นระยะๆ และในกรณีที่ผู้อยู่ใต้การกำกับกับการปกครองเห็นว่าการกระทำหรือคำวินิจฉัยของผู้กำกับกับการปกครองไม่เป็นไปเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก หรือตามที่ศาลมอบหมาย ผู้อยู่ใต้การกำกับกับการปกครองอาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งแก้ไขการกระทำหรือสั่งขึ้น กลับ หรือแก้ไข คำวินิจฉัยของผู้กำกับกับการปกครอง หรือสั่งการอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้^๕

ข. การกำกับและควบคุมให้เป็นไปตามคำพิพากษา

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนอำนาจปกครอง ผู้ถูกสั่งเพิกถอนอำนาจปกครอง ต้องงดเว้นการกระทำใด ๆ อันเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครอง หากจำเลย (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยมีการกระทำใด ๆ อันเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองต่อเด็ก กระบวนการควบคุมให้เป็นไปตามคำพิพากษาก็จะดำเนินไปในลักษณะเดียวกันกับกระบวนการควบคุมให้เป็นไปตามคำสั่งก่อนพิพากษา กล่าวคือ จะเริ่มด้วยโจทก์ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลขอให้ศาลมีคำสั่ง จับกุมและกักขังจำเลย และสิ้นสุดเมื่อศาลมีคำสั่งกักขังจำเลย (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) นั้น

6 องค์การที่สนับสนุนศาล

คดีครอบครัว ที่ได้มีการฟ้องขอให้เพิกถอนอำนาจปกครอง เพราะเหตุทารุณกรรมเด็ก นั้น พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 กำหนดให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นองค์การที่คอย

^๕ พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 119 วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัว ในการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว จัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพหรือจิตใจของคู่ความในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 112 ประมวลและรายงานข้อเท็จจริง รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลตามมาตรา 117 และดำเนินการอื่นตามคำสั่งศาลหรือตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา⁷

เจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์ของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งศาลเยาวชนและครอบครัวไทย ในการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว และไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว จัดทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำสั่งศาล เพื่อเสนอต่อศาล หรือผู้อำนวยการสถานพินิจ และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น เจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์ มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ อาญา และมีอำนาจเข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา หรือของผู้ปกครองเด็ก หรือของบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำการงานด้วย และมีอำนาจเรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบและสาบานหรือปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำ หรือเรียกให้คู่ความหรือบุคคลใดมาพบ เพื่อไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว⁸

ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตาม ปพพ. และกฎหมายอื่น⁹ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ความ

⁷ พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 34(7)(8)(9)(10)

⁸ พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 46(4)(5)(6) และมาตรา 47

⁹ พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 116

คุ้มครองเด็ก ในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีส่วนได้เสีย และอาจถูกศาลตั้งให้เป็นผู้กำกับ
การปกครอง เพื่อสอดส่องดูแลว่าบิดามารดา หรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจ
ปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่¹⁰ หรืออาจถูกตั้งให้เป็นผู้ปกครอง
ผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ได้ด้วย¹¹

จากการศึกษาในหัวข้อต่างๆ ข้างต้น มีข้อสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา
และอำนาจศาล ในเรื่องดังนี้ คือ

ในเรื่องการนำคดีมาสู่ศาล กฎหมายวิธีสบัญญัติที่เกี่ยวข้อง มิได้กำหนดให้
อำนาจใดๆ แก่เจ้าพนักงานของรัฐ ที่จะเป็นผู้เริ่มนำคดีมาสู่ศาลโดยลำพังตนเอง แต่
ได้กำหนดให้เอกชนเป็นผู้เริ่มนำคดีมาสู่ศาลแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น การยื่นฟ้องต่อ
ศาลหรือร้องขอต่อพนักงานอัยการ จึงขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเอกชนที่จะให้ความ
คุ้มครองแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ซึ่งหากเอกชนผู้มีสิทธิเริ่มคดีดังกล่าว ไม่สมัครใจที่จะ
ฟ้องหรือร้องขอต่อพนักงานอัยการ ศาลจะไม่มีอำนาจเริ่มกระบวนการพิจารณาใดๆ ได้
และจะไม่มีผลทางกฎหมายใดๆ ในการคุ้มครองเด็กตามมา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง
ว่า การที่กฎหมายวิธีสบัญญัติกำหนดให้เอกชนเป็นผู้มีอำนาจในการนำคดีมาสู่ศาลแต่
เพียงฝ่ายเดียว ทำให้ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องแสดงบทบาทในการคุ้มครองเด็ก
ที่ถูกทารุณกรรมในลักษณะเป็นฝ่ายตั้งรับนั่นเอง

ในเรื่องกรอบระยะเวลาในการกำหนดวันนั่งพิจารณา กฎหมายวิธีสบัญญัติ
ที่เกี่ยวข้องมิได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนว่า ศาลจะต้องนั่งพิจารณาภายในกำหนด
ระยะเวลาใด และการที่ศาลจะต้องสืบพยานต่อหน้าคู่ความที่มาศาลซึ่งต่างฝ่ายต่างก็

¹⁰ พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน
และครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 119 วรรคหนึ่ง

¹¹ พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน
และครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 120

เป็นเอกชนด้วยกัน เอกชนโดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจึงอาจอ้างเหตุในการไม่ได้รับการรับสำเนาฟ้อง หรืออ้างความเจ็บป่วย มาเป็นเหตุในการประวิงคดีได้ ซึ่งทำให้ศาลไม่สามารถมีคำสั่งคุ้มครองเด็กได้ทันต่อสภาวะการณ์

ในเรื่องพยานหลักฐาน การที่กฎหมายวิธีสบัญญัติกำหนดให้ศาลต้องสืบพยานต่อหน้าคู่ความที่มาศาลโดยไม่มีข้อยกเว้น หรือการที่เด็กต้องเบิกความตอบข้อซักถามถามค้าน ถามติงเช่นเดียวกับพยานที่เป็นผู้ใหญ่ อาจทำให้เด็กเบิกความไม่ตรงกับความจริง และเป็นเหตุให้คู่ความฝ่ายตรงข้าม อาศัยความดีอยู่ภาวะของเด็ก ถามหลอกล่อให้เด็ก เข้าใจผิดและเบิกความผิดไปจากความเป็นจริงได้

ในกรณีที่บิดาหรือมารดาผู้เป็นจำเลย เข้าเบิกความเป็นพยาน การที่พยานมีเอกสิทธิ์ในการไม่กล่าวโทษตนเอง (self incrimination) ด้วยการไม่ตอบคำถาม ที่ศาลอนุญาตให้ถามเพราะศาลเห็นว่าคำถามนั้นเป็นข้อสาระสำคัญในอันที่จะชี้ขาดข้อพิพาท ทำให้ศาลไม่อาจมีคำสั่งวินิจฉัยเพื่อการคุ้มครองเด็กได้ทันต่อสภาวะการณ์

สำหรับรายงานข้อเท็จจริงและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ แม้ว่า จะได้รับการยอมรับ เข้าเป็นพยานหลักฐานแห่งคดีก็ตาม แต่ก็มีข้อสังเกตว่า พยานหลักฐานชิ้นนี้จะไม่อาจมีขึ้นมาได้ หากเอกชนไม่สมัครใจที่จะฟ้องเป็นคดีต่อศาล เนื่องจากอำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจหรือเจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์ เกี่ยวกับการจัดทำรายงานและความเห็นดังกล่าว จะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้ฟ้องเป็นคดีต่อศาลแล้ว เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า องค์กรอื่นของรัฐแสดงบทบาทในการคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมในลักษณะที่เป็นฝ่ายรับนั่นเอง

ในเรื่องอำนาจศาลในการมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง การที่กฎหมายครอบครัวกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนอำนาจปกครอง หรือเพิกถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินเท่านั้น และกฎหมายวิธีสบัญญัติที่เกี่ยวข้องก็ให้อำนาจศาลที่จะมีคำสั่งก่อนพิพากษา โดยสั่งห้ามกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไป ซึ่งการกระทำอันเป็นเหตุฟ้องขอเพิกถอนอำนาจปกครอง หรือมีคำสั่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครอง ทำให้ศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรมภายในขอบเขต

ของการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงคดีทารุณกรรมเด็กบางลักษณะ เช่น การใช้เด็กไปในทางที่ผิด เป็นโสเภณี หรือเป็นโจรลักทรัพย์ เพื่อให้เด็กมาช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่อาจถือได้ว่า กรณีดังกล่าวเป็นการทารุณกรรมเด็กที่เกิดจากการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ เป็นต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ขอบเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวในคดีทารุณกรรมเด็กถูกกำหนดโดยความบกพร่องของการใช้อำนาจปกครอง มิได้กำหนดจากคุณลักษณะของเด็กนั่นเองว่าเด็กนั้นควรจะได้รับ ความคุ้มครองซึ่งสวัสดิภาพที่เหมาะสม

ในเรื่องการกำกับให้เป็นไปตามคำสั่งหรือคำพิพากษา ศาลเยาวชนและครอบครัว จะอาศัยผู้อำนวยการสถานพินิจและเจ้าพนักงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เป็นผู้กำกับและควบคุมให้เป็นไปตามคำสั่งศาล

ในเรื่ององค์กรที่สนับสนุนศาล ศาลเยาวชนและครอบครัว จะมีเพียงสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนศาล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย